

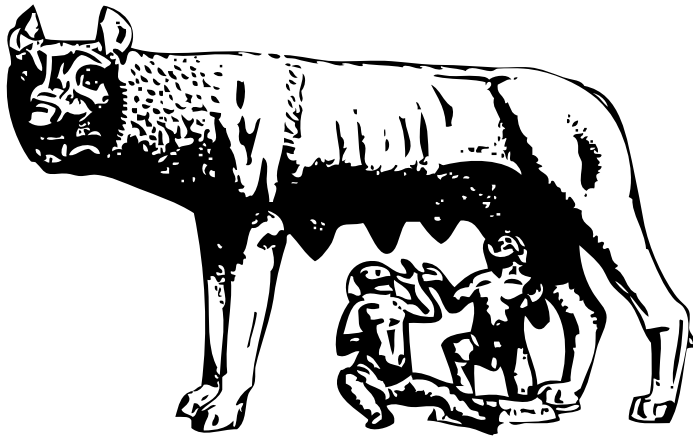
ВОЛОДИМИР РОЗВІДКА
ДМИТРЕНКО ТА ІНШІ
ТАЄМНІ СЛУЖБИ
СТАРОДАВНЬОГО
РИМУ І ЙОГО
СУПРОТИВНИКІВ

Я волів би, аби читач мірою сил своїх замислився над тим, яким було життя, якими були звичаї, яким людям і якому щибудій — вдома чи на війні — зобов'язана держава своїми зародженням і зростанням; нехай він далі полине думкою за тим, як у звичаях наших спершу з'явився розлад, як потім вони захиталися й, нарешті, почали падати нестримно, допоки не дійшло до нинішніх часів, коли ми ані пороків наших, ані ліків од них витримувати не в змозі.

**Тіт Лівій. «Історія Риму від заснування Міста».
Книга 1. Передмова. Пункт 9**

Володимир Дмитренко

Розвідка
та інші таємні служби
Стародавнього Риму
і його супротивників

ДМИТРЕНКО Володимир

Д 53 Розвідка та інші таємні служби Стародавнього Риму і його супротивників.

Науково-популярне видання. — Львів: Кальварія, 2020. — 704 с.

ISBN 978-966-663-429-3

За всіх часів розвідка й контррозвідка були заняттями таємними, у їхні тонкощі посвячувалися лише обрані. Всіх таємниць римських спецслужб ми, сучасні історики, не знаємо й не довідаємося ніколи. Проте, завдяки збереженим працям античних авторів, а також уважному аналізу даних археології, нумізматики й епіграфіки, загальну картину, а подеколи й окремі конкретні епізоди, можна уявити собі достатньо чітко. Спираючись на наукові дані, автор іноді коментує події, висуває власні гіпотези й припущення, але ніде, у жодному рядку, не використовує вигадки — реальна історія розвідки та інших таємних служб Стародавнього Риму є набагато цікавішою, ніж будь-яка вигадка.

Понад півтори тисячі літ минуло відтоді, як припинила існування Римська імперія, але, сподіваюся, чимало читачів із подивом побачать, що багато з тодішніх методів і способів проведення таємних операцій не застаріли й дотепер.

Детальне історичне дослідження читається як захопливий пригодницький роман.

УДК 94(37)

All rights reserved.
Усі права застережено.

ISBN 978-966-663-429-3

© Володимир Дмитренко, текст, 2008, 2020
© Кальварія, 2020

Зміст

Перелік застосовуваних у тексті скорочень	9
Передмова	13
Розділ I. Організація та основи функціонування розвідувальних, контррозвідувальних і поліційних служб Стародавнього Риму, а також організація охорони вищих посадовців	15
1. Організація охорони вищих посадовців.	18
2. Як і з кого комплектувалася охорона вищих посадовців Римської республіки, а згодом — охорона римських імператорів	31
3. Організація роботи розвідувальних, контррозвідувальних і поліційних служб Стародавнього Риму в царський період	39
4. Організація роботи розвідувальних, контррозвідувальних і поліційних служб Стародавнього Риму в період республіки.	50
5. Організація і робота розвідувальних, контррозвідувальних і поліційних служб Риму в період імперії	116
Розділ II. Військова розвідка, а також організація дозорної та сторожової служб за часів Стародавнього Риму	159
Розділ III. Картографія і розвідка місцевості, а також використання знань географії та астрономії у військовій справі Стародавнього Риму	171
Розділ IV. Давньоримські «спецпризначенці»	185
1. Поява в Римі гладіаторських ігор і зростання їхньої популярності	187
2. Гладіатори стають «спецсилами» римської знаті	190
3. Гладіатори в період громадянських війн	196
4. Бойове застосування гладіаторів у період імперії	217
Розділ V. Способи фізичного усунення небажаних осіб, відомі в Стародавньому Римі та інших античних державах.	221
1. Усунення небажаних осіб з використанням механізмів державної влади.	223
2. Усунення небажаних осіб за допомогою явного замаху із застосуванням або без застосування зброї	225
3. Усунення небажаних за допомогою отрути, а також відомі в Римі способи протидії спробам отруєння. Використання в політичній боротьбі та дипломатії неправдивих звинувачень у спробі отруєння	227
4. Розправа зі супротивником шляхом організації його безслідного зникнення.	234

5. Вбивство з імітацією смерті потерпілого від нещасного випадку або смерті, що настала з природних причин	236
Розділ VI. Агентурна розвідка стародавніх римлян та їхніх супротивників	241
1. Про те, як римський цар Тарквіній Гордий захопив місто Габії	245
2. Подвиг Муція Сцеволи — перша агентурна операція Римської республіки	250
3. Як римський розвідник забезпечив римлянам перемогу у війні проти етрусків.	254
4. Боротьба розвідок і контррозвідок Риму і Карфагену впродовж другої Пунічної війни	256
5. Як римляни, завербувавши потрібних людей, розправилися з полководцем лузітан Віріатом, якого доти не могли здолати силою	288
6. Поява в римських військах ворожої агентури призводить до розгрому і загибелі армії Цепіона	290
7. Роль римських шпигунів у перемозі Риму над понтійським царем Мітрідатом VI Евпатором. Полювання за Мітрідатом і його полководцями.	292
8. Як засилання агента допомогло римлянам підкорити галльське плем'я венелів	297
9. Чи була парфянська цариця Формуса римською шпигункою?	299
10. Ставлення римлян до вивчення закордонного досвіду проведення агентурних розвідувальних і спеціальних операцій	304
11. Агентурна розвідка під час війн Риму з Персією	306
12. Які агенти використовувалися розвідками античних держав найчастіше, і які тоді існували способи виявлення ворожої агентури	312
13. Як римляни використовували агентуру для боротьби з ворогами всередині країни	317
Розділ VII. Способи уникнення виявленого стеження, що застосовувалися за часів Стародавнього Риму, і найбільш знамениті втечі того часу	323
1. Як римські дівчата на чолі з Клелією втекли з етруського полону	325
2. Прихильник римлян Нікій, який закликав жителів свого міста розірвати союз із Карфагеном, виявив спостереження за собою і втік, скориставшись повір'ями своїх співгромадян, що збиралися його заарештувати	
3. Знамениті втечі Ганнібала	
4. Про те, як утік із Риму царевич Деметрій — майбутній цар держави Селевкідів Деметрій I Сотер	
5. Як сталася і до чого призвела втеча з Риму македонця Андріска, який видавав себе за сина царя Персея	
6. Про те, в який спосіб примудрялися втекти деякі з проскрибованих за часів проскрипцій	
6. Чи легко було втекти з Риму?	
Розділ VIII. Махінації, що застосовувалися в давнину для отримання надприбутків, а також способи легалізації доходів, отриманих незаконним способом, і організація прихованого фінансування таємних операцій. Римські методи боротьби зі злочинністю і подвійні стандарти римського правосуддя.	361
1. Способи незаконного заволодіння чужим майном, а також господарські обладунки та інші кримінальні способи отримання надприбутків у Стародавньому Римі	365
2. Як проводилося в давнину приховане фінансування таємних операцій	403
3. Як за хабарі купувалися судові рішення в період імперії. Подвійні стандарти римського правосуддя	415
Розділ IX. Вивідування секретів техніки, озброєння та інших технічних секретів, а також вивчення стратегії й тактики супротивника за часів Стародавнього Риму. Способи, якими римляни блокували розроблення і виробництво сучасних видів озброєння у своїх потенційних супротивників	421

1. Як римляни навчилися будувати свої кораблі. 425
2. Як римляни, захопивши один із кращих карфагенських кораблів, спромоглися поліпшити швидкохідність та інші бойові якості своїх воєнних кораблів, і як це дозволило їм виграти Першу Пунічну війну. 427
3. Таємниця «корабля Герона». 431
4. Залучення римлянами іноземних фахівців до будівництва облогових машин 439
5. Вивчення римлянами зразків захопленого озброєння і спорядження менш розвинених народів і використання цих знань у ході бойових дій 441
6. Про те, як римляни навчилися використовувати у військовій справі слонів, і про те, чому невдовзі перестали їх використовувати 444
7. Як римляни навчилися використовувати у військовій справі верблюдів і чому це використання було дуже обмеженим, а також про те, чому римляни відмовилися від використання у своїх військах бойових колісниць 448
8. Ставлення стародавніх римлян та їхніх супротивників до вивчення воєнної тактики сусідніх держав і до чужоземної воєнної думки. Як римляни блокували іншим народам доступ до своїх воєнних технологій. Чи були спроби копіювати римське озброєння, організацію і тактику дій римлян 450

Розділ X. Способи забезпечення секретності листування за часів Стародавнього Риму 457

1. Шифрування донесень і тайнопис, а також способи таємного доправлення донесень 459
2. Використання стенографії 469
3. Інші заходи забезпечення секретності листування, а також використання листування для розкриття планів супротивника 469
4. Організація особливої служби доправлення кореспонденції. 474

Розділ XI. Використання перехоплених листів і письмових донесень супротивника, а також піддроблених документів 479

1. Розкриття першої в історії Риму змови проти республіки 481
2. Спроба Ганнібала захопити римську фортецю за допомогою піддробленого листа консула Марцелла і пастка, влаштована йому римлянами, які викрили підробку . . . 484
3. Як викриття таємного ворожого кур'єра і його помічників допомогло римлянам прискорити капітуляцію обложеної ними Капуї 485
4. Як перехоплення римлянами листа Гасдрубала до Ганнібала призвело до розгрому армії Гасдрубала і його загибелі 487
5. Роль перехоплених листів у розкритті змови Катіліни. Чи була насправді змова, чи на Катіліну та його прихильників звели наклеп піддробленими листами? 491
6. Про те, як записи в недбало залишеному щоденнику призвели до загибелі імператора Коммода і падіння династії Антонінів 498
7. Про те, як, використовуючи перехоплені листи, викривав своїх недругів імператор Септимій Север; про піддроблений запис, що погубив імператора Авреліана; про те, як зловмисно спотворені листи полководця Сільвана підштовхнули його до зазолоту проти імператора Констанція Другого; і нарешті про те, як один-єдиний лист імператриці Євдоксії призвів до нашествия вандалів і взяття та розграбування ними Риму 501

Розділ XII. Способи дискредитації супротивника, застосовувані стародавніми римлянами та ворогами Риму. 509

1. Загибель Турна Гердонія 511
2. Як Гней Марцій Коріолан, вигнаний з Риму, спровокував війну між римлянами й вольсками, помстившись за своє вигнання. 513

3. Операція Ганнібала з дискредитації римського полководця Фабія Максима та її наслідки 517
4. Усунення від влади й заслання Юлії Старшої, дочки імператора Октавіана Августа, а також його онука Агріппи Постума та онуки Юлії Молодшої 523
5. Як уміло проведена акція з дискредитації згубила імператора Гордіана Третього . . . 530
6. Як недругам вдалося за допомоги вкраденого абсолютно безневинного листа дружини дискредитувати та згубити головнокомандувача піхоти Барбаціона 533

Розділ XIII. Таємниці римської спецпропаганди й «піару»

(Таємні та явні заходи римської знаті, спрямовані на забезпечення народної підтримки, а також таємні та явні способи звеличення авторитету полководців і піднесення бойового духу військ, застосовувані римлянами) 537

Розділ XIV. Таємниці римської дипломатії та деякі секретні дипломатичні операції супротивників Риму 561

1. Дипломатична боротьба Риму і Македонії під час Другої Пунічної війни 564
2. Як хитра дипломатія карфагенян в Іспанії призвела до загибелі римських полководців Публія Сципіона і Гнея Сципіона 567
3. Як розвідувальна операція, проведена римською амбасадою, допомогла римлянам розгромити карфагенян і нумідійців в Африці 571
4. Як римляни, замисливши розпочати Третю Пунічну війну, шляхом дипломатичного тиску примусили карфагенян роззброїтися 577
5. Римська дипломатія в боротьбі за Нумідію. Роль дипломатії в Югуртинській війні 583
6. Використання римлянами дипломатії для «безкровного» захоплення залежних від них держав, а також використання дипломатії для захоплення або усунення небажаних Риму іноземних правителів. Як римляни маніпулювали полоненими представниками чужої знаті. Хитрощі римської політики щодо надання притулку вигнаним і скинутим іноземним царям 602
7. Провал спроби послів східноримського імператора Феодосія Другого усунути царя гунів Аттілу. Причини більшості невдач римських дипломатів у період, що передував падінню Рима 610
8. Основні принципи римської політики 613

Післямова 617

Стислі відомості про цитованих античних авторів і державних діячів 619

Перелік цитованих творів античних авторів і застосованих у тексті скорочень 643

Найбільш відомі представники родини Аппіїв-Клавдіїв 647

Родовід Сципіонів і Гракхів 649

Царі Нумідії в період від початку другої Пунічної війни до завершення Югуртинської війни 655

Царі держави Селевкідів та їхні відносини з Римом 661

Список використаної літератури 676

Перелік застосовуваних у тексті скорочень

- Avr. Victor.** «**De Caesars**» — Аврелій Віктор. «Про Цезарів»
- Amm. Marcellinus** — Амміан Марцеллін. «Римська історія», або «Діяння»
- Appian.** «**B. C.**» — Аппіан. «Громадянські війни»
- Appian.** «**B. Hiber.**» — Аппіан. «Іберійсько-римські війни»
- Appian.** «**Sicelica**» — Аппіан. «Сицилійська та острівна книга»
- Appian.** «**Samnica**» — Аппіан. «Про війни зі самнітами»
- Appian.** «**B. Mithridateus**» — Аппіан. «Мітрідатові війни»
- Appian.** «**B. Punic.**» — Аппіан. «Пунічні війни»
- Appian.** «**Syr.**» — Аппіан. «Сирійські справи»
- Apollod.** «**Poliorcetica**» — Аполлодор. «Поліоркетика»
- Apuleius.** «**Apologia**» — Апулей. «Апологія, або Промова на захист самого себе від звинувачень у магії»
- Athenaios.** «**Deipnosophistai**» — Атеней (із Навкратіса). «Софісти на бенкеті»
- Varro.** «**Res rusticae**» — Варрон (Марк Теренцій Варрон). «Сільське господарство»
- Veg.** — Веґецій (Флавій Веґецій Ренат). «Нотатки про військову справу»
- Vel. Paterc.** — Веллей Патеркул. «Римська історія»
- Vitruv.** — Вітрувій (Вітрувій Полліон). «Десять книг про архітектуру»
- Herodian.** — Геродіан. «Історія імператорської влади після Марка»
- Gerodotos.** — Геродот Галікарнаський. «Історія»
- Horatius.** «**Sermones**» — Горацій (Квінт Горацій Флакк). «Сатири»
- Gr. Turonensis.** — Григорій Турський. «Історія франків»
- Dionysios.** — Діонісій Галікарнаський. «Римські старожитності»
- Dio Cass.** — Діон Касій Кокцеян. «Римська історія»
- Evtr.** — Евтропій. «Бревіарій від заснування Міста»
- J.** «**Getica**» — Йордан. «Гетика»
- Ios. Flav.** «**B. Iudaea**» — Йосиф Флавій. «Юдейська війна»
- Ios. Flav.** «**Iudaea**» — Йосиф Флавій. «Юдейські старожитності»

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.